

Література

1. Атлас Сумської області.– к. : Укргеодезкартографія, 1995.– 40 с.
2. Карпенко Е.К. Сообщество ковыля волосистого в Липоводолинском районе Сумской области / Е.К. Карпенко, С.В. Хурсенко // Материалы Сумской областной науч.-практ. конф. «Проблемы изучения рационального использования природных ресурсов Сумщины и их изучение в школе» (Сумы, 13–14 ноября 1990 г.). Часть 1.– Сумы, 1990.– С. 41–42.
3. Карпенко К.К. До питання збереження залишків степової рослинності в Лебединському районі на Сумщині / К.К. Карпенко, Н.Г. Закорко, О.С. Родінка, С.В. Хурсенко // Рідкісні та лікарські рослини Сумської області (ресурси, використання, охорона).– Суми, 1994.– С. 58–60.
4. Карпенко К.К. Макроміцети заповідних територій Сумської області / К.К. Карпенко.– Суми : ПП Вінниченко М.Д., 2009.– 356 с.
5. Книш М.П. Розуміючи – оберегай: тваринний світ Сумщини: навчально-методичний посібник / М.П. Книш, В.М. Грищенко.– Суми : Університетська книга, 2010.– 236 с.
6. Нешатаев Б.Н. Региональные природно-территориальные комплексы Сумского Приднепровья / Б.Н. Нешатаев, А.А. Корнус, В.П. Шульга // Екологія і раціональне природокористування: Наукові записки Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка, 2005.– С. 10–31.
7. Определитель высших растений Украины/ [Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин и др.].– К. : Наук. думка, 1987.– 548 с.
8. Сумська область: Географічний атлас: Моя мала батьківщина / Відп. ред. Т.В. Погурельська.– К. : ТОВ «Вид-во Мапа», 2006.– 20 с.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЯК СКЛАДОВОЇ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

Суряднова В.П.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Педагогічна практика – важливий шлях у професійній підготовці вчителя, застосуванні одержаних методичних знань, умінь і навичок, що проводиться з учнями і направлений на навчання і виховання засобами предмета. Крім вироблення методичних умінь організувати навчальний процес педагогічна практика займає провідне місце у формуванні і закріпленні інтересу до педагогічної професії.

Успіх практики в значній мірі залежить від того, як студенти до неї підготовлені. В підготовці студентів до педагогічної практики сформувалась певна система. По-перше, на ведучій кафедрі створена програма практики для студентів 4-го та 5-го курсів із розділами – навчальна, виховна, методична робота. На спеціальному семінарі доводиться до відома студентів якими уміннями і навичками вони повинні оволодіти, чому навчитись. Більшість пунктів плану присвячені підготовці та проведенню уроків та інших форм навчання. Інші пункти взаємопов'язані і конкретизують позакласну та методичну роботу. В подальшому на установчій конференції студентів-практикантів знайомлять з виконанням завдань з педагогіки та психології. Із спеціальності студентів консультують із тем курсів, в межі викладання яких направляються студенти. Керівник практики у вузі заздалегідь домовляється з дирекцією шкіл щодо створення умов для проведення практики студентами.

Багаторічний досвід керівництва педагогічною практикою студентів з предмета дозволив вичленили деякі проблеми у її здійсненні. На навчальній педагогічній практиці особливу увагу приділяємо уроку як провідній

формі навчання. Роботу студентів над підготовкою уроку починаємо із його проектування, яке включає: моделювання (створення концепції уроку), проектування (структурування педагогічного процесу), конструювання (складання плану-конспекту), педагогічного прогнозування (передбачення дій вчителя і учнів в непланованій ситуації). Етап моделювання починається із визначення місця уроку в системі навчання та теми і мети уроку. Не зважаючи на те, що під час навчання методики (лабораторно-практичні заняття), ми акцентуємо увагу на цих питаннях, визначення мети уроку складає для студентів значну трудність. В поурочних конспектах ми визначали усталені три цілі: навчальну, виховну, розвивальну. В сучасній педагогічній і методичній літературі автори зазначають необхідність однієї загальної мети уроку, інші вважати як похідні від неї. Вчителі-практики, що видають посібники «на допомогу вчителю», якими користуються студенти, визначають лише навчальну мету [6]. Деякі автори вважають за необхідне усі цілі визначати однією і називати «триєдиною метою» [3]. Яку позицію повинен зайняти студент? Педагоги-науковці повинні визначитись і прийти до єдиної думки. На інших діях студентів на цьому етапі підготовки ми не зупиняємось.

Наступна важлива проблема практичної діяльності студента у підготовці і проведенні уроку – визначення його завдань. В практиці мету і завдання уроку студенти ототожнюють. На наш погляд питання складне. Усталені підходи до формування мети уроку, типу: «дати поняття учню про...», «ознайомити учнів з ...», «сформувати поняття...» на сучасному уроці уже не спрацьовують, адже в центр уваги навчального процесу сьогодні ми ставимо учня, як суб'єкта навчання. Якщо при об'єднанні всіх завдань формувати єдину (триєдину) мету, що ставить на перше місце - навчальне завдання чи розвиток учня? Питання не вирішене. В цьому завданні методиста-керівника практики допомогти уявити студенту, що мета уроку досягається певними діями, спроектованими вчителем, послідовність яких і складає завдання уроку. Крім того, мету і завдання уроку студенти (як і деякі вчителі) не доводять до відома учнів, що знижує якість уроку. В більшості методична думка схиляється до того, що визначення завдань уроку повинно здійснюватись через формулювання очікуваних результатів уроку.

Важливим етапом уроку є мотивація навчальної діяльності, як стимулювання розумової активності учнів та пізнавального інтересу до свідомого сприймання матеріалу. Як визначає В.І. Онищук: «Процесс формирования и закрепления у школьников положительных мотивов учебной деятельности мы называем мотивацией» [4]. Мотивація навчальної діяльності – чи не найважчий елемент, визначення якого для студента є складним. В педагогічній літературі представлено велику кількість прийомів, які використовуються вчителем для мотивації навчальної діяльності. Студенти губляться і через це звертаються переважно до створення проблемних ситуацій, для розв'язання яких потрібно засвоїти новий матеріал. Практика ж використання прийомів створення позитивних мотивів свідчить про велику можливість використання впливу на емоційну сферу учнів. На більшості уроків першої навчальної практики із розділів «Рослини» і «Тварини» позитивно зарекомендували себе презентації із використанням комп'ютерних технологій (наприклад «Різноманітність земноводних»), які викликають в учнів подив, захоплення, обговорення, а в цілому – значний інтерес. На наш погляд можливо варто визначити певні прийоми відповідно до змісту навчального матеріалу, адже мотиви, як компонент структури, тісно зв'язані зі змістом і методами навчання.

Етап вивчення нового матеріалу заслуговує на окрему увагу, адже він присвячується опануванню учнями нових знань і різних способів дій,

зупинитися на яких в межах короткої статті немає можливості. Проте варто зупинитися на такій вимозі до уроку як краєзнавча направленість. В практиці відчувається недостатня обізнаність студентів із краєзнавчим матеріалом, використання якого є одним із шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Краєзнавчий матеріал не лише активізує пізнавальну діяльність, але й слугує підтвердженням теоретичних положень уроку. За допомогою цього принципу здійснюється екологічне виховання. У змісті освітньої програми по вирішенню екологічних проблем вирізняється принцип екологічної дії, основне завдання якого – дати можливість школярам для мотивованої участі у вирішенні місцевих екологічних проблем. «Мислити глобально, діяти локально» [1]. У системі методів при цьому слід надавати перевагу інтерактивним методам перед репродуктивними, тобто методами одержання готових знань [5].

Є необхідність зупинитись також на етапі уроку повідомлення домашнього завдання. Студенти стикаються з такою ситуацією: на заняттях з методики навчання біології методист вимагає розробки диференційованого домашнього завдання рівневої структури, на уроках біології в школі спостерігають однотипні домашні завдання з повідомленням параграфу та сторінки підручника (зрідка – підготовка рефератів за бажанням). В сучасних методичних посібниках домашні завдання теж даються недиференційовані. Варто додатково пояснити суть внутрішньої диференціації як способу відійти від однорідного розвитку особистості, адже кожен учень відрізняється індивідуальними особливостями, тож слід вимагати на педагогічній практиці диференціації домашніх завдань, які закріплять уміння їх розв'язати.

Важливе місце на педагогічній практиці займає позакласна робота з предмета та виховна робота. Вона здійснюється в різних формах ознайомлення з планами позакласної роботи вчителя біології, класного керівника, розробки та проведення 1-2-х міроприємств, проведення занять гуртка, масової роботи. Спостереження цього виду діяльності вчителя біології свідчить про відсутність системи в цій роботі та поширенні деяких інших форм. В силу різних причин в школах не проводиться гурткова робота. Масові заходи з біології та акції плануються керівними органами одночасно у всіх школах. Назріли зміни в цій формі роботи. Відчувається потреба нових наукових напрацювань.

Під час педагогічної практики студенти виконували також наукову роботу (дипломні і курсові роботи) в місцях їх помешкання (частіше в районних та сільських місцевостях). Це, в основному, роботи присвячені екології міст і селищ: екологічні проекти, організація екологічних стежин та їх дидактичне використання, відродження пришкольніх зелених зон та практичні дослідницькі роботи по вивченню особливостей вирощування і розмноження видів рослин, що обрали їх для поповнення. Керівник практики має надати кваліфіковані консультації, адже реалізація науково-освітніх проектів з біології не лише збільшить видовий склад паркових зон, скверів, а й сприяє залученню учнівської молоді до практичної природоохоронної діяльності, здійснюваної на науковій основі.

Дослідження окремих питань педагогічної практики не вичерпує всіх проблем, але розв'язання згаданих є перспективним для підвищення підготовки вчителя біології високої кваліфікації.

Література

1. Ермаков Д.С., Петрова Г.Д. Экологическое образование как механизм решения экологических проблем / Методы решения экологических проблем / Под ред. Л.Г. Мельника, В.В. Сабадаша. – Сумы: Козацький вал, 2005. – 530 с.

2. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения / И.Я. Лернер – М.: Педагогика, 1981. – 185 с.
3. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андреева В.М., Григоращ В.В. – Х: Вид. група «Основа»: «Триада +», 2007. – 352 с.
4. Онищук В.А. Урок в современной школе / В.А. Онищук – М.: Просвещение, 1981. – 191 с.
5. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко / За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С. К., 2004, - 192 с.
6. Тагліна О.В. Біологія. 7 клас. Розробки уроків. – Х.: Веста. Видавництво «Ранок», 2007. – 304 с.

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Товстяк М.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Метод проектів – педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти).

Метод проектів є однією з педагогічних технологій, яка відображає реалізацію особистісно-зорієнтованого підходу в освіті і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства.

Ознаки проектного методу наступні:

1. Орієнтованість на дію.
2. Робота в команді.
3. Самоорганізація студентів.
4. Ситуативна спрямованість, співвідносність з реальним життям.
5. Цілісність.
6. Орієнтованість на продукт.
7. Міжпредметні зв'язки.

Означена технологія використовується для побудови процесу навчання, спрямованого на активізацію діяльності учнів відповідно до їх інтересів для здобуття певних знань, відчутного теоретичного чи практичного результату. Тому при реалізації методу проектів необхідно використовувати власну зацікавленість учнів у знаннях і показувати, де отримані знання можна застосовувати у реальному житті.

Успіх застосування методу проектів залежить від того, наскільки учні захочуть самостійно чи спільними зусиллями вирішувати проблему, застосовувати необхідні знання, отримувати реальний і відчутний результат.

Метод проектів дозволяє розвивати пізнавальні інтереси учнів, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити. Він завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, парну, групову) протягом визначеного часу. Вирішення проблеми методом проектів передбачає, з одного боку, використання сукупності різноманітних засобів навчання, а з іншого, – необхідність інтегрування знань і умінь з різних сфер науки, техніки, культури тощо. Результати виконаних проектів мають бути відчутними: теоретична проблема вимагає конкретного її вирішення, практична – конкретного результату, готового для впровадження. Тому метод проектів сприяє створенню соціально значущих ситуацій, а згідно з концепцією